

potrebujejo predvsem tisti, ki niso zgolj prešteti, ampak so štetí kot večvredni. Delo jim bo pomagalo razumeti, da njihova večvrednost ni naravna danost, temveč proizvod družbene ureditve, ki temelji na strahu pred množicami.

**Tomaz Kravos**

**Renata Mihalič, Grega Strban: Univerzalni temeljni dohodek.  
Ljubljana: Založba GV, 2015.  
253 strani (ISBN 978-961-247-303-7), 39 EUR**

Ideja univerzalnega temeljnega dohodka (UTD) se ohranja že stoletja, vendar ni bila nikoli povsem zavrnjena ali celostno potrjena. Zaradi (regresivnih trendov) preoblikovanja sedanjih obstoječih sistemov socialne varnosti, ki izvirajo iz obdobja po drugi svetovni vojni, ter s prizadevanji za vzajemnost med učinkovitostjo socialne države in tržno ekonomijo se ideja o UTD ponovno vzpostavlja. Prav tako napredujejo prizadevanja za uveljavitev pravice do tovrstnega dohodka v praksi, kot lahko vidimo na primeru švicarskega referendumu o vpeljavi UTD ali na primeru finskih in nizozemskih praktičnih eksperimentov.

Na ravni EU in Slovenije se zanimanje za koncept v strokovni in splošni javnosti v omejeni meri ohranja, s čimer se krepijo različni pristopi in vidiki argumentacije koncepta UTD. Delo dr. Grege Strbana, profesorja delovnega prava in prava socialne varnosti na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, in dr. Renate Mihalič, ki je doktorirala s področja delovnega prava in socialne varnosti na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, poizkuša bralca seznaniti s problematiko in priložnostmi UTD. Avtorja sta skupaj napisala že več člankov na temo UTD, svoje ugotovitve pa sta sedaj zbrala na enem mestu in jih podala v obliki znanstvene monografije. V luči erozije obstoječih institucij socialne države in sistemov socialne varnosti, zahtev po krepitvi socialne države in socialne varnosti ter predlogov za njuno nadgradnjo delo zato predstavi tudi morebitno potrebo po uvedbi UTD. Celovito predstavi predvsem pravne in socialne vidike UTD ter morebitne učinke njegove uvedbe in prispeva k njegovi konceptualizaciji.

Namen dela ni v predstavitvi konkretnih izvedbenih možnosti UTD v Sloveniji ali kje drugje. Ponuja vpogled v temeljne značilnosti koncepta UTD, osredotoča se na pravne značilnosti UTD, njegove vplive na uveljavljanje obstoječih socialnih pravic in z umestitvijo koncepta UTD v sistem socialne varnosti prikaže zmožnost UTD za zagotavljanje ciljev socialne varnosti. Ponuja pregled zlasti socialnopravnih vidikov UTD ter s potencialnimi priložnostmi in nevarnostmi navidezno preprostega in dobronamernega koncepta UTD. Odprto pa pušča vprašanje, ali je pravica do UTD prihodnost socialnega sistema in ali bi lahko pomenila omejitev načel socialne pravičnosti, svobode, enakosti, solidarnosti.

Avtorja v knjigi prikažeta morebitne priložnosti in pasti, ki bi jih UTD lahko predstavljal. Delo v začetku celostno in pravno definira UTD, predstavi osnovne cilje in namen njegove vzpostavitve, idejo UTD umesti v sodobne trende ter se dotakne razvojnega trenda koncepta UTD. Kritično analizira ključne teorije, na katerih UTD temelji, z namenom razumevanja pravne teorije UTD. Prikazani so primeri dejavnikov spodbujanja in zavračanja UTD v nekaterih državah. Pred osrednjim delom knjige je poudarek namenjen razlikovanju oblik UTD, ki se v osnovi delijo na izvorno oziroma nepogojeno obliko in njegovo (pogojeno) selektivno različico. Izhodiščni del knjige se zaključí s predstavitvijo temeljnih prednosti in slabosti sistema UTD, problematiko financiranja in vpliva na davčni sistem ter učinkih na trg dela, delovna razmerja, sistem plač in javnofinančni sistem. Osrednji del knjige je namenjen razlagi pravnih vidikov UTD. Zamisel o UTD je umeščena v okvir temeljnih

pravnih teorij; teorij naravnega in pozitivnega prava, sociološkega pravoznanstva ter kritične in sintetične teorije prava. V nadaljevanju je koncept UTD predstavljen v luči udejanjanja in hkrati kršenja načel socialne države. Temeljni poudarek dela je na vplivu UTD za udejanjanje načel pravne in socialne države. S tem namenom so v delu predstavljene dileme in priložnosti pravnih vrednot sistema UTD. Obravnavani so učinki na pravno varnost, pravičnost, demokratizacijo, ohranjanje miru in družbenega reda ter pozitivni in negativni učinki na individualno in družbeno svobodo. Z vidika socialne države so obravnavani pozitivni in negativni učinki na socialne vrednote človekovega dostojanstva, socialne pravičnosti, solidarnosti, vzajemnosti in enakosti ter individualne in družbene odgovornosti. Delo tudi poudarja (ne)zmožnost UTD za zagotavljanje sedanjih ciljev socialne varnosti in zaščite. Prikaže problematiko nepovezanosti UTD z nastankom socialnih primerov in tveganj ter učinkovitosti sistema UTD za doseganje manjše stopnje revščine, socialne izključenosti in odvisnosti od države. V nadaljevanju je predstavljena še normativna ureditev UTD, ki bi lahko služila kot izhodišče za izvajanje analiz ureditve obstoječega sistema socialne varnosti in sistema socialne varnosti, ki bi vključeval UTD. Predstavljeni so elementi pravice do UTD in njenega uveljavljanja, subjektov, nosilca in morebitnih obveznostih upravičencev ob uveljavitvi sistema UTD. Delo se zaključuje s predstavitev ključnih vplivov UTD ob njegovi morebitni uvedbi v pogojeni ali nepogojeni obliki na podsystem socialnih zavarovanj, spremembe pravnega položaja upravičencev ter na sistem socialnega varstva in družinskih prejemkov.

Delo je v večji meri usmerjeno k pogledu na UTD v trenutnih okvirih sistema socialnega varstva, ekonomske zmogljivosti in trenutnih pogledov na zagotavljanje socialnih pravic. Takšen pogled spregleduje možnost UTD za zagotavljanje širšega potenciala UTD o večji svobodi vsakega posameznika za zagotavljanje posameznikovega dobrega življenja onkraj družbe dela, ki bi radikalno spremenila okoliščine človekovega obstoja in posledično kapitalistični sistem (gl. Boljka 2012). Skupaj s finančno (ne)izvedljivostjo UTD ter težjo izvedljivostjo brez doseganja visoke stopnje ekonomske rasti in uspešnega razvijanja tržnega gospodarstva je pristop ujet v socialnopolitični diskurz dosedanjega sistema. Kot bolj izvedljive oblike UTD se zato prikazujejo pogojene oblike, ki pa od izvorne oblike UTD odstopajo ravno pri njegovih temeljnih značilnostih nepogojenosti, univerzalnosti in trajnosti, zato se postavi vprašanje o smiselnosti uvedbe pogojenih oblik.

Vsakršno radikalno spreminjanje sistema socialnega varstva je kompleksno in mora predhodno pridobiti tako javni konsenz kot tudi temeljiti na skrbno proučenih učinkih na družbene podsysteme. UTD bi v svoji izvorni obliki – poleg sistema socialne varnosti in zaščite – vplival na vrsto drugih podsystemov, kot so davčni sistem, trg dela, plačni sistem, delovna razmerja. Med drugim ideja UTD pomeni tudi spremembo načina razmišljanja v družbi, saj bi spremenil odnos do dela oziroma nedela in pogled na definicijo dela. Spremeniti bi se moral tudi odnos do sistemov, ki delujejo na podlagi vzajemnosti, ki udejanjajo vzajemno zagotavljanje pomoči ter vzpostavljajo razporeditev tveganj in odgovornosti med posamezniki. Tako je monografija o UTD Renate Mihalič in Grege Strbana v prikazu morebitnih pozitivnih in negativnih učinkov UTD na sistem socialne varnosti in zaščite, ki bi lahko tudi omejila sedanje pravice upravičence na eni strani ter z analitično predstavljenimi vplivi, ki bi jih morebitna uvedba UTD imela na ureditev nacionalnega sistema socialne varnosti na drugi, namenjena tako splošni kot strokovni javnosti, pravnikom, socialnim delavcem in tistim, ki oblikujejo socialno politiko in zakone, ter tudi članom nevladnih organizacij. Prav tako jo priporočamo politologom, filozofom ter vsem raziskovalcem in posameznikom, ki jih zanima kritičen pogled – tako nevarnosti kot tudi priložnosti – univerzalnega temeljnega dohodka.

#### Literatura:

Boljka, Urban (2012): Recenzijska diskusija zbornika UTD v Sloveniji. Dostopno prek: <https://revus.revues.org/2244> (1. 3. 2017).